

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 223 (12313)

1983 чылдың сентябрь 27, вторник

1925 чылда үндөөлөттөгөн

Өртөө 3 коп

САГЫЛГА-ЧУРУМ— КҮШ НЕМЭЭР

Донбасста «Прогресс» шахтаның дагылылары чер адааның кадыг-быжыг породаларын ажил-ичин чорук-биле болгаш быжыг сагылга-чурум-биле тилеп үнгөн.

Он бирги беш чылдың дөрткү чылынче А. Анненковун удуртканы дагылылар бригаданы бир дугаарында кирген. Оттулар чүдүдүн чыдары 500 метр хире черге өрүктү ол коллектив хуусаада дөрт ай эрте кылып дооскан.

Дуржулгалыг дагылылар удуртканы бо бригада сөөктү каш чыл улаштыр четче эвес состав-биле шахтага чангыс-даа катан кирбөөн. Он чы-

дагааны шуут билдингир: коллективте прогуд кылар, ажилдан озаалар, технология чурумун үрөөр чорук чок. Ол шахтада даг ажилдарының талазы-биле эң бедик көргүзүт бо бригадада.

— Бүгү-ле чүве моон мурунда мындыг турбаан чүве болгай—деп, бригадир чугаалап орап—Күш-ажылчы сагылга-чурумун кошкак тургустууга чыдаан планнарымыс күүсеттимес-даа турду, ажилчиннарымыс өске коллективтерге-даа иштин чоруп турдуар. Ол-ла бүгүдөн адырап алырынга коммунистер дуулааннар. Учаскока болган партия хуралы ажил-ичин сүзү-биле эрткен, күш-ажылды организастап турарында өвөөш эвес четпестери дагылылар шүгүмчүдөөн.

Дагылылар бир-ле дугаарында коллективтер керээни ажилгаан, кижин бүзүрүп күш-ажылга киржилгезин чедип алган, бригада чөвүлелин организастаан (ол чөвүлелде дуржулгалыг дагылылар кирген). Прогуд кылган ийи-чангыс кижилер, чурум үрөкчилери моон мурунда турганы ышкан, шахтанын администрациянык мурунга эвес, а боттарынын эш-өөрүнүн мурунга ханылаар алпарганнар. Мындг чурум үрөкчилери ажадан база когаралар—чүрүм үрөөн кижин шаңнадып бүгү хевирлеринден казыттырар.

Имчалажок, коммунистер оон-даа кыштын дөштөгү хем-четтерин алырын шийитир-

лөөн. Ажилга чүгө келиринде эвес, а оон бүдүрүкчүлүг ажилдарында болгай. Ол айл-тырны шийитиреп тура, коллективте быжыг чурумунг кылдыр каттыштырып чедип алырын база боданнар. Ол сөрүлганы шийитирлөөн-биле дуржулгалыг дагылылар М. Буркут болган С. Васильев, А. Коркуленко болган В. Макаренко олар анык ажилчиннары шөөе ап, мурнак-чи дуржулгалык школанын организастаан, эвендар аразыга чарышты калбартаан. А бригада чөвүлели даг ажилдарының графигин бөдүнүп тайгааралынга алган болган эдөөч соонда дагылыларның дийтанылганын организастаар талазы-биле ажилды холга алган. Ам шахтарлар бүгү бригаданы-биле туристич похоттарже болгаш стадионче-даа чоруп, байырлааларын болгаш өг-бүлө суулааларын казы өрттирп турарлар.

Дагылыларын ол бригаданын дуржулгалык өске-даа коллективтер дөштөгү. Бүзүрүлгени хой-хой участоктары А. Анненковун бригаданын дай хойун өөренип алганнар. Он түннелде дагылылар чыл агазында бээр пландан ажил 150 муң тонна хөмүр-дашты бергенер.

Н. СТОЛЯРОВ, СЭТА-ның көр.

Торез, Донецк область.

Совет Тыванын 40 чылын төлөп тиг утжуур

Удуртукчуга с ө с

Бистин сөхөзтүн ажил-ичилеринде ажил-херек бо хушперде улам хайышкан. Бүгү күсү хову ажилдарын дүрген болгаш эки шынарлыг чорударын эргежөөз тутула кылдыр көрүп турар бис. Магга четир чөмүрүн белек-кеп алырын, тарааны, карто-фельди болгаш тарымал өске-даа култураларын чогуур үзүндө чидирг чокка ажаал алырын ажил-ичилер эң кол чүдү кылдыр көргөн.

Сөхөзтүн администрация, партия, профсоюз болгаш комсомол организасталары бедик бүдүрүкчүлүг, шалпын ажил-херекке сөхөзтүн ажил-ичилерин моончээрн боттарының кол сорулгазы кылдыр салган. Бистин «Х Улуг ху-рал» сөхөзтүн бүгү-ле бүзү-рүлгө адыралыгга күсү ажилдарын мурун чарында хуралдар болуп, күсү хову ажилдарын чогуур үзүндө чидиргенин эрттирер та-лазы-биле ажил-ичилерин мурунда турар чугула со-рулгаларын чугаалажып, ыял дугуржуп алган.

Сөхөз бүдүрүлгезинин бүгү адыралын хаара туткан со-циалист чарышты дөштөгү кылдыр калбартаан бис. Ол ажилды партия, профсоюз болгаш комсомол организа-циялары айлалтыр башка-рып, оон көсү бо-лурун хандырып, мурнакчы-ларны чогуур үзүндө илер-деп, шаңнал-мактага киирип, четпестерин илердеп, ча-гааларын, сагылга-чурум үрөкчилерин чоң мурунга коз-дур сойгаал, илердеп турар. СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) болгаш июнь (1983 ч.) Пленумнарының шийитирлерин база СЭКП ТК-ның Чингис секретары, ССРЭ-нин Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы эш Ю. В. Андроповтуң айттыш-кынарын амыдыралга боттан-дырышаан, баштайгы чамдык чүгээр түннелдерин чедип ап турар бис.

Иштинин малыга быжыг бол-суурун тургузарын эң кол болгаш чугула сорулга кыл-дыр салган, план буугар 3360 тонна сидостун орунуга 3500

тоннамы, 420 тонна сепажы 750 тонна кылдыр күүсөдип алган болгаш сипен белекээр планнамын октябрь бирге чедир ажил күүсөдип болгаш ол ажилды ам-даа уламчы-лаар бис. Мал чөмүрүн белек-кээр чугула кампанияга Ка-ра-Булун бригадасы (брига-дир Залим Сыгыр-оол) шы-гарып, чарышпа үрүлчү бир-ги черин ээлеп келген. Бо бригада эрткен чылын база мал чөмүрүн белекээрине илеспейлг киришкен, дип-лом-биле шаңнаткан. Кызыл-дың көдөз ажил-агыл техни-кумун дооскан анык агро-ном З. Сыгыр-оол бодурун мерсезилгеге бердингенин кө-гүзүп, ажил-ичилерин бедик хүндүтүлгө чедип ал-ган. Оон бригаданын Сара-тоол Боданай, Балыкый Аламы-оол, Валерий Дүшүн-оол, Петр Дартай-оол, Михаил Шюнгар эң шалпын ажил-дал, хүн-нормазын үрүлчү ажал күүсөдип келген дем-дегезе чогуур.

Мал чөмүрүн белекээрин «Х Улуг хурал» оожум тем-пиги чорудуп турарының ду-гайында «Шыңга» үнгөн шү-гүмчүлөдөн чогуур түннелди үндүрүп, ону сөхөз дирекция-зының болгаш паркомунд кат-тышкан хуралыга чугаалаш-кан, Кызыл-Чырааның болгаш Булуз-Бажының мал чөмүрү белекээр бригадаларын бри-гадирлер Валерий Батына биле Сухов Суванчык оларын ол албай-хүзүлгелериндеп хостап, шыдаар өске иштер-ин ол черлерге томуйлаан бис. Ам бо хушперде ол чер-лерде ажил-ичи хайныш-кынын чоруп, сагылга-чу-рум-даа быжыглаттыган.

Сөхөзтүн № 1 хойжу бри-гадазы (бригадир Владимир Чарт-оол) магга чөм белек-елни бүгүдөңнү херөө кылдыр көрүп, бо чугула ажилга чо-гуур үдүүн кириген. Малчы-нар: Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаты Андрей Содунам, Абрек Дүрүлбек, Биче-оол Сенди-Хуурак бол-гаш өске-даа чамдык малчы-нар 20-ден 30 тонна чедир си-генин белекээр, Пенсонер Александр Сандакович Хо-нозичек эки шынарлыг 20 тонна сипенин боду белек-көөш, сөхөзкока дужаагыны

ооруп четтиришкени-биле хү-дөп алган бис. Сөхөзтүн контора аппараты, школа бол-гаш эмнеге коллективтери мал чөмүрүн белекээр тала-зы-биле боттарыга алган хү-дээлдерин чогуур үзүндө күүсеткени бистин ажил-чыска улуг идигин болган. Кукуруза сидостар болгаш сепаж салыр чаа агрегаттар-ны бедик бүдүрүкчүлүг ажил-дар кылдыр ажилгаар дөштөп ажил-агылның кол инженер-и Виктор Дюпуй-оол биле МТМ эргелектин Семис-оол Болдук оларның шудургу ажилдаа-нын демдегезе аргавыс чон.

Ажаап алаа чогуур тараа култураларымыстан ам чүг-ле 80 гектар кызыл-тас, 150 гектар сууа арткан, ону бо айың төпчүлүгө чедир бү-рүн ажаап аптар бис. Ком-байнерлер Борбак-оол Кара-оол, Топчаа Ома болгаш он-даа өскелер дүжүт ажаап алышкынында шалпын ажилдап, нормазын аныр күүсөдип турарлар. «Ийги-лөө» — картофельди 24 гек-тардап ажаап алыр бис. Ону ажаап алырынга школачылар болгаш шейфилер эң иле-пейлг кирип турар. Баштай казып алдынган 250 центнер картофель-биле эмнеге, шко-ла, уруглар албан черлерин хандырдымыс. Ам 100 тонна картофельди үзүндө курла-вырал алыр болгаш артка-нын садыг черлеринге дужаар болгаш херегекчилерге садар бис.

Бистин ажилымыста ам-даа бар чамдык четпестерин дай-ладырын, 1983—1984 чылдың кышкы үзүндү дөштөгү эрт-тирерин боттарының эң ханыскалалыг болгаш хүн-дүлгө сорулгазымыс кылдыр кө-дүрүп турар бис. Совет Тыва-ның 60 чылыга бистин күш-ажылчы белекээр өл бозур. Он бирги беш чылдың план-ның даалгаварын чедиргенин күүсөдиринин бүгү арга-курлавыралы бисте бар. Ын-чанган план күүсөдирин хойла, а ажил күүсөдирин күш-ажылчы эрес-шудургу чорук кылдыр көрүп турар бис.

Х. МОНГУШ,
Кызыл районун «Х Улуг хурал» сөхөзтүн дирек-тору.

ШЕФЧИЛЕР ДУЗАЛАШКАН

Таңдыла ССРЭ-ниң 50 ны-ла аттыг сөхөзтүн картофель шөүндө ажил кидин түдүк-төөн. Эрткен неделада анаа Кызыл хоорайның албан орга-низацияларының, бүдүрүл-гезинин, өөредилге черлеринин коллективтери улуг дузаны че-дирип, 56 гектар черин 26 гектарында 207 тонна карто-фельди ажаалгаш. Ол ажил-дарга көдөз ажил-агыл тех-никумун зоотехника салбы-рынның ийи, үш дугаар курста-рынның сургуулары, статисти-ка эргелекчилер, солуннар ре-дакцияларының, 48-ки тулуг эргелекчилер болгаш оон-даа өске хой-хой коллективтер илеспейлг киришкен.

Ажил-агылның механизатор-лары, септекчилер дүжүтү кыска хуусаада шынарлымы-биле ажаап алыр дээш кызымак чорун көргүзүп турарлар.

ЧУРУКТАРДА: (солгай та-лазында) механизатор Анато-лий Васильевич Орешков биле канцкач Валерий Ло-патин; картофель ажаалдазы.

В. САВИНХТЫН фотоалары.

АРБАЙ АЖААЛДАЗЫ

«Сүт-Хөл» сөхөзтүн Кара-Чыраа салбырында Чалбак-Саарыг деп черде 185 гектар арбайның ажаап алышкыны дооступ турар. Чайгы үеде суггарылыгы чогулчалыг чо-рутканында арбайның дүжү-дү элбеп болуп турар.

Хөөчүн номбайнер Бавуу Ондар болгаш анык комбай-нер Михаил Монгуш баштайгы хүннөрдө 65 гектар арбайны нестиргенер. Олар бир гек-тардан 20 центнер дүжүтү ажаап ап турарлар. Чагай үнгөн арбайны шалыпчы бу-

биле ажаап алыр дээш комбай-нерлер туруушкун чокка ша-лыктын ажилдап турарлар. А Кара-Чырааның теп шаңында чаа дүжүтү ажаап, нугадып турар.

Б. ОНДАР.

ССРЭ-ниң камгалал министриниң ДУЖААЛЫ

1983 чылдың сентябрь 27 № 231 МОСКВА хоорай

Шериг албаны эрттирериниң доктааткан хуусааларын дооскан шериг албаныларын 1983 чылдың октябрь-де-кабрыда ССРЭ-ниң Чепектин Күштеринде халаар дугайында болгаш хамаатыларын кер киринда шериг албанынче ээчегилг кедирерин дугайында

ССРЭ-ниң «Бүгү-платиниң шериг хүзүлгезиниң дуга-йында Хойдузун буугар дужаарымыс болгаш»
1. Херек кырында шериг албаны эрттирерин хуусаала-ры 1984 чылдың январь 1-ге чедир доостур шериг алба-ныларын Совет Армиянын, Шериг-Далай Флодунун, кызы-гаар болгаш иштик шериглерин хүзүлгезинеринден 1983 чылдың октябрь-декабрыда курлавырке халаар.
2. Бо дужалалыг 1-ги чүдүн буугар шериг албаныларын курлавырке халаары-биле хообаштыр кедиреринин хүзүлгө чедир 18 хараар, кедирерининден соңгаарадыр эргези чок хамаатыларын, а ол ышкан кедирерининден соңгаарадышкыны тонтон хамаатыларын Совет Армияга, Шериг-Далай Флодунга, кызыгаар болгаш иштик шериг-дерге херек кырында шериг албаны эрттирери-биле кедир-ер.
3. Дужалды бүгү ротааларга, батареаларга, эскадрилья-ларга болгаш кораблдерге чараар.

ССРЭ-ниң камгалал министрини Совет Эвилелиниң Маршалы Д. УСТИНОВ.

№ 5 МАГАЗИНДЕ

Кызыл аш-чөм барааннары-ның садымын хоорайның дөрткү, бешки микрорайонна-рынның чурттакчыларын садыг-биле хандырып турар коллек-

тивтериниң бирээзи—№ 5 аш-чөм магазин. Елена Алексее-ва Доброва удурткан бо мага-зиниң коллектив анык, комсомолчу-аныктарымы. Ын-

да он бир кижин ажилдап тур-ар. Интернационалч демниг коллективте чангыс сорулга—девискээринде чурттагыч чо-нуң садыг-биле хандырылганын экинжидер, хандырылганын бедик културалын чедип алы-ры каттыштырып турар. Ол күүсетини турар-даа.

Комсомолчу-аныктарының мага-зиниң ажилы аш-чөм са-дымын мактады. Он бирги беш чылдың үшкү, өскө чылы-ның эрткен айларында коллек-тив багай эвес ажилдаан,

үрмөктөп садар бараан саа-рылгалының сес айларын планын онзаалды 100,5 хуу күүсеттинген. Садыгжыларын бөгүгү ажилы бо чылдың үшкү кварталының планын онзаалды көрдүнгөн хуусаа-зында күүсөдиринче уланган. Аңаа олар бүзүрелдигер Оонаалда күүсеттнер. Демниг-ле күштүг дикер болгай.

Коллективте бүдүрүлгө көргүзүү ында ажилдап турар кижилерин хүзүлгө херээ-ге ханыскалгалында кол ха-мааржыр. Улуг эвес бо мага-зини база боттары мурнакчы-лардыг, мурнакчы-шолбоннар-дыг. Оларга бригадир Зинаида Кузмина, садыгжылар Люд-

мила Сараева, Галина Лебеле-ва, анык садыгжы Айлана Калчан хамаржыр.

Чурттуң Аш-чөм програм-мазын амыдыралга боттанды-рып херекке садыг шүгүмүн ажилдакчыларын кырка-гези улуг. Аңаа № 5 магазин-ниң садыгжылары база үлүү кириштирп турарлар. Ылаң-гы ам, күзүн, ногаа аймаан садып алышкыларга үзүндө чедир саарар улуг ажил кылдынып турар. Кызыл аш-чөм садым эрткен суббо-тала күсүк базарын органи-застаан. Аңаа хоорайның аш-чөм магазиннери киришкен. № 5 магазинниң коллектив базаарга база кирип күстү

дүжүдү—чаа ногаа аймаан, кат-чыны дөштөгү саткан.

Делтирлерде ногаанын, кат-чыны ассортменттай эл-бек, капуста, картофель, ре-дис, морковь, виноград, ябло-ко... Бо бүгүдөңнү салганы бир яны көрүштүг, кичээгей-нин хаара түдү бээр. Садып алышкыга бузулуну тур-гусан. Ында үстүндө но-гаалардан кандыг аш-чөм белектер ап бо-лурун көргүскөн. Ону белектер, садып алышкы чедир кыл-дыр делгеп садыларын биче эвес күш үнгөн чугаажок.

Магазиниң директору Еле-на Алексеева Доброва-биле ужурашкан, чугаалажы бээр-

виске, мынча диди:

Бөгүгү базарын Совет Тыванын 40 чылыга тураскаа-лып турар бис. Ынчанган дел-тирлерде делгез ногаалар чүгүл бистин республикавын-ның ажил-агылдарының бо чылды дүжүдү-дүр. Бо карто-фель, капуста, свёкла, морковь, Кызыл районун «Кара-Хөл», Тынды, Каз-Хем районнарын ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг, «Совет Тыва» сөхөзтөрүн ажил-ичилериниң өстүргөн дүжүдү-дүр. Садып алышкылар ону күзүлгө-биле ап турар-лар.

Магазиниң садыгжылары «Күс-1983» базаарга «Чек-тел-ле, төрөн Тывам» деп де-

визтин адаа-биле киришкен. Күсүк ногаа дүжүдүн садып алышкыларга чаа турду, үрөк-лишкни чок кедир сорулга-биле ногаа шөүлү—магазин кыл-дыр организастаан. Дээрин Елена Алексеева үстүлгө чу-гаалыгы немени.

Магазинге садып алышкылар ол хүн казылганында-даа хой болган. Садыгжылар олар-га төлөпнү бараан болганнар.

В. КУУЛАР.

ЧУРУКТАРДА: садыгжы Л. Сараева ажил үзүндө, дэ-жигераседе ногаалар.
В. КАРА-САДЫН фото-алары.

Суур, ооң культуразы, аян - шинчизи

№ 3-кү арын. 1983 ч. сентябрь 27

Чурттуң ангы-ангы кино-фильмдерге согуш чыгарды тавып, артистер уада-дара-жарып, омур-хатарын тургузуп, ойнап турары чеге-өө-рүчүгү. РСФСР-ини алдырып, Тыва АССР-ини улустун ар-тызы Николай Өлкөсөвич Өлкөсөвич бо чыгып база бир чаа кинога ойнап, анчаа тирттир-рөн дооскан. Оон атын «Ак дүңгө» чалырааштар-дээр. Ону уругларын болгаш элээди аймактарың Москвада М. Горький аттыг Төп кино-студиясында РСФСР-ини уран чүгүлүң алдырып ажалда-чызы, режиссёр Б. Бунеев уурткан чогаалчык бөлүү тургузуп, тирттирген.

— Кино бүрүз-ле марын, онзагай талааларың болур. Ыччангаш ону тирттирары, анчаа ойнаары берге-даа, ха-рысчалгалды-даа. Бо чаа кино база-ла ийик болу-деп, Николай Өлкөсөвич чугаалап турар.

Чаа фильмин тирттирары Иркутскинин мырмачы согуш талаалында Согуш чүк чогуун-да Катанск районунун Ербога-ченин мунгаш арга-ыштыг тайгаларына үш ай үргүлчү-дээр. Ында болушкуннар хей талаалык болганынан, ону тирттирары чегерин уада-ла-раа солуп турганы-биле чога-алчык ажил нарын-даа, бер-ге-даа болгон. Ону геолеси-терини партизанын-даа, эсе-килерини турлаанын-даа, район төвүн-даа, ээн тайга-даа, аңчылар кыштар-чеге-даа, Никитий Тунгус хемини эригине-даа, аэропортка-даа, партия райкомунун бирги се-кретарының кабинетинде-даа артистер ойнап, тирттирар уужурга таварышкан.

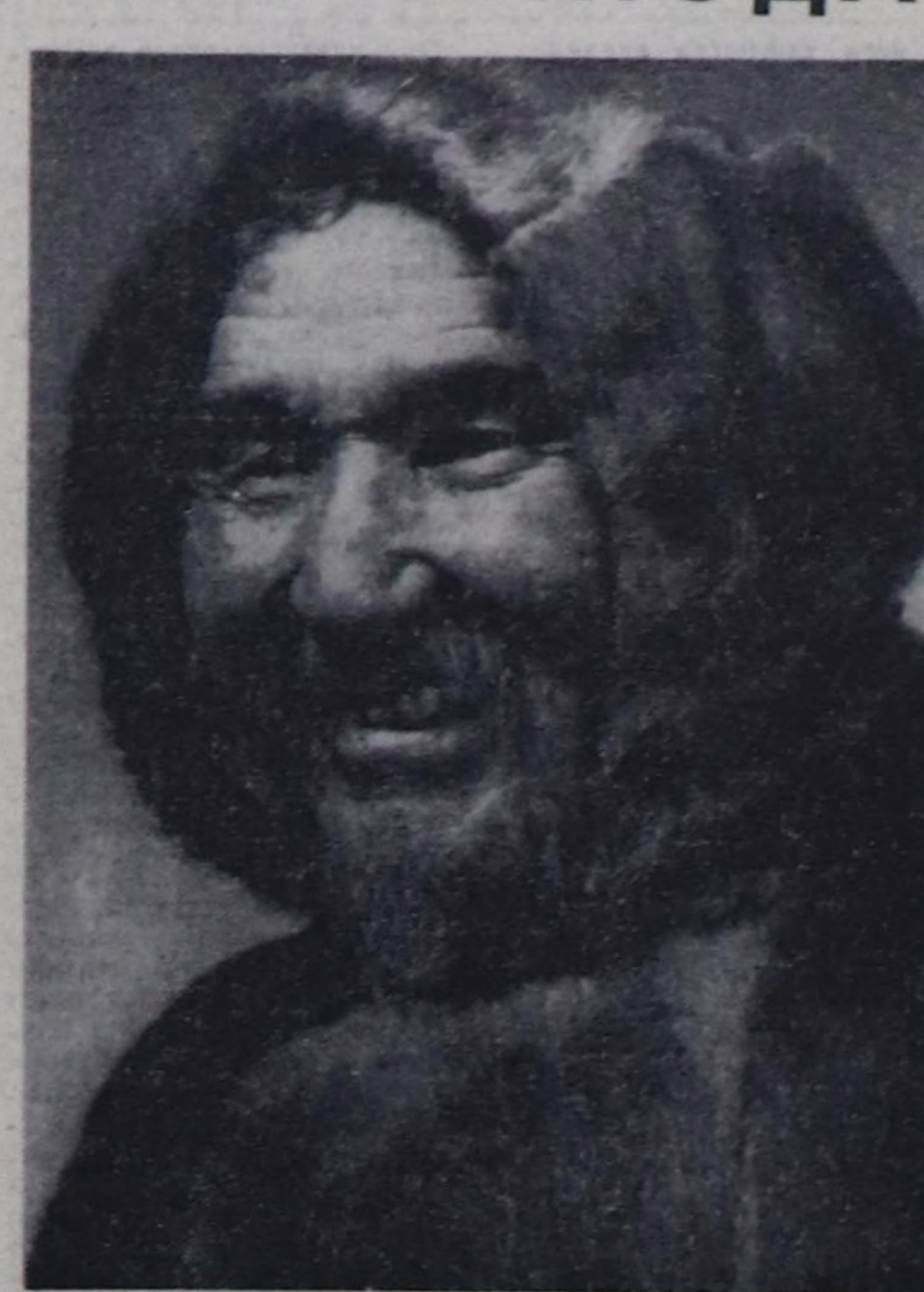
Ылангыя ортту көргүскен сценалары тирттирары оңа-нарын болгон.

— Моторни ажаллаптыг эгээр-дир-деп команда уада-ларда дийлилдир. Орте уур-демеделди көргүскен сена-ларын оператор тирттирар эгээр. Ында болушкуннар-нын көргүскен чегерин хей катан тирттирар уужурга та-варышкан. Ук кинону Ю.

Сбитасөвич «Орта» деп тоожу-зунга үндөспөй тургускан. 1971 чылда Ербогачениге бо-ган улуг өрт-халапты өжүр-гөнгө ол черин бүгү чогуун эс-дидин маадырлыг деми-селсини мида коргузуп турар. Хоочун артист Николай Өл-зей-ол бо чаа кинода кол-роолдарын бирээр. Авазан ирейин ойнап турар. Ол ээрге бодунун чериниң бодулуңу оң байланып, эң-мөйүнү чагай сеткилдиг камгалакчы-ны, онзагай бүдүштүг кижиниң бирээни. Өрт геолеси-териниң болгаш эвенк Авазан-ны турлаанын чанынга ча-лыраашталып, ыш-бус дүй ап кээр. Оон тос чадырының и-диңда ишка харыскарап бак-сыраан нилер көстүп чыдар. Ыччан Авазан база күдөөн Бөгүр болгаш кырган эки Степан огу-биле «Чүңү кан-чалаа экил» дээрин сүмел-жирлер. Эске хей көп-биле ка-ды өрт халапты өжүрөгөң Авазан эң идеялык киржип, туучушуну шалгын дайымчы-лег, амы-тынны-даа харамна-мас.

— Кинога кандыг-даа маа-дырын даштык омур-хатарын ол-ла хазыр кылдыр көргүз-гөрдөн ангыла, оң иштиги сатыш-сеткилин амыралдаа-зы деп чурттап эртери чугула-лаа. Ыччангаш шулуругу, күженишкенин, тыныгыр бүз-биле ажаллаар апар — деп, Николай Өлкөсөвич чуга-лап турар. Хоочун, дуржула-лыг артист ыччанга ажалла-лаа, ыччанга хамктын мур-нула эвенклерин амыралда-чуртаагы, аажы-чанын хандыр өөренип алыр дээр оларын турлааларыңа, ча-дырларыңа кам уада барып, сеткил хамкындан чугаала-жып, кара-биле көрүп, ол бу-гүңү «баажымын» тып ап шыдаан.

Мурнула элэн каш кино-ларга ойнап каапкан дуржула-галыг бистиң артызын-даа боду-дустуң умугалыг камгалакчы-ны ачы Авазаның ролюн бо улаада база-ла амыралдаа-зы деп бүдүрелде ойнап тур-ганын чаа кинонун тургуз-чулары сеткил хамкышкы-биле демделген турар. Оң эң-гыда ол-ла кинода анык кыс

Ленаның ролюн Тываның хөг-жүм-шин театрының анык ар-тис Галина Мунзук ойнаа.

Кинода партия райкомунун бирги секретарынын, райхүүс-комунуң милиция начальниги-нин болгаш эскерлерин-даа ролюларды сургалыг эске артистер база киржип турар. Чаа фильмин тирттирары ба-рык доозулган, ыччангажок чамкыл сценаларыңа хою-лаашкыны оңа-рыг эгезинде Москва чогуунга тирттирар кылган соонда, ол келер чыл-дыг эгезинде киноэкранга үнүп эгээр.

— Бистиң чурттуң язы-бурр нация, аймак уластыры-ны амыралып көргүскен чаа киноларыңа тыва артис-

СЕНТЯБРЬ

27. ВТОРНИК

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Муль-фильм. 8.50 — «Ужудушкун». Документалдыг телефильм. 9.20 — «Шуугаа». Уран-чеген фильм. 10.35—15.15 — Чапсар. 15.15 — Е. А. Кибриктин чо-гаалчык ажилы. 16.00 — «Лавон дуржуламы». Анык-тарынч бузуралге башкарыл-ганын киржигеңиниң дугайы-нда. 16.15 — Социалистг Күш-ажылың Маадыры, УССР-иниң Дээди Советиниң депутаты, Николай областниң С. М. Киров аттыг колхозунун дарганы Н. Н. Рабошанка-би-ле оореникчилериниң ужура-жышкыны. 17.45 — Волейбол талазы-биле Европа чемпио-на. 18.30—18.45 — Чапсар. 18.45 — Бөгүн делегей. 19.00 — Амыг делегей болгаш ажил-чын шимчөөшкн. Дамчыла-ганы политиктиг тайылбырла-чы Э. Малаканов чорудар. 19.40 — «Француз дыл кичээ-ли». Уран-чеген телефильм. 21.00 — «Уе». 21.35 — М. Теодоракис. Бир кезеде чоң-би-ле кады. 22.25 — «Чара-чеген болгаш эскерлерин-даа дугайы-нда». Документалдыг теле-фильм. 22.45—23.05 — Бөгүн делегей.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртениг гимнастика. 8.15 — «Дилэшкин». Доку-менталдыг телефильм. 8.35 — Астрономия. 10.00 класс. Сыл-дыг дээр. 9.05 — Француз дыл. Өөредилгениң ийи ду-гар чылы. 9.35 — Астроно-мия. 10-ту класс. Сылдыг дээр. 10.05 — ПТУ-нун оор-еникчилериниң. Эстетиктиг ки-жизилде. Социалистг реал-изм. 10.35 — Совет күрүне-нин болгаш эрг-хоойдуңуң үн-дизинери. 8-ки класс. Соци-алистг инитиледе эрг-хоойду-болгаш мораль. 12.05 — Бота-ника. 5-ки класс. Үнүштүр-клекказы. 12.30 — Француз дыл. Өөредилгениң ийи ду-гар чылы. 13.00 — Ажыл-атгык чоруктуң шолкозы. Бирги дамчылаа. 13.30 — «Флот дугайында бижип ту-гар мен». Л. Соболевтиң чо-гаалдарының арынарында. 14.00—18.00 — Чапсар. 18.00 — Телемездээр.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — «Азияның төвү». 18.50 — Телемездээр. 19.00 — «Чурук болгаш амыг уе». Тываның хөгжүм-шин театры-нын «48-ки сезонуң ажи-дышкыны».

МОСКВАДАН

20.00 — «Чыргалдыг уду-нар, чаштар!». 20.15 — Спор-тун гимнастика талазы-биле СССР-иниң аалчыларының Моол Арат Республиканың Уланго-то хөгжүм-шин театрының кол балетмейстери Лхасуең-биле ужуражышкыны. 19.10 — Ки-ножурнал. 19.20 — «Азияның төвү». 19.45 — Чаралдар бол-гаш рекламалар.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Марш-та анык динчилер. Пно-нержи телескоп. 9.25 — «Бу-дурларда оруктар». Доку-менталдыг телефильм. 10.20 — Бистиң-биле кады, бис ишкеш кылдыр, бистен дээр кыл. 11.20—15.15 — Чапсар. 15.15 — Уран чүлү коллективте-риниң концерти. 15.45 — Совет Эвелединиң Маадыры В. Мо-лодцов дугайында дамчыла-га. 16.15 — Чалыралың чо-гаалыңа. 16.45 — «Ерван-ның хараачылыгы» деп эрте-нептердег фильминиң баштай-гы үндүргөңи. 17.00 — Шы-дыраа шолкозы. 17.30 — Анык-тар адрестери. 18.30—18.45 — Чапсар. 18.45 — Бөгүн деле-гей. 19.00 — Мультифиль-мер. 19.20 — Октябрь 1-де кышкы уежө шидир. 19.30 — Кубоктуг командаларының кубогу дээр футбол маргылаа-лары. «Шахтер» (Донец). «Б-1901» (Дания). Футбол та-лазы-биле Европа чемпио-нарының кубогу. «Граксхопс» (Швейцария). «Динамо» (Минск). 21.00 — «Уе». 21.35 — УЕФА кубогу дээр футбол маргылаа-лары. «Хи» (Фин-ляндия). «Спартак». Фин-ляндияда дамчылаа. «Ла-валь» (Франция). «Динамо» (Киев). Францида дамчы-лаа. 22.45—23.05 — Бөгүн делегей.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.15 — Доку-менталдыг телефильм. 8.35 — Бой-дус эртем. 4-ку класс. Хүн болгаш хун системасы. 9.55 — «Аргентинада». Эрте-неп-тердег фильм. 9.05 — Испан дыл. 9.35 — Бойдус эртем. 4-ку класс. Хүн болгаш хун системасы. 9.55 — Драма-тиг болгаш театр. Салым-чол-дар болгаш роолдар. 11.05 — Аалдар шолкозы. 11.30 — Би-лир болгаш кылып биле. По-мары суураал уругтар. 12.05 — Физика. 10-ту класс. Электри энергиянын бүдүрер болгаш ону дамчылар. 12.35 — Испан дыл. 13.05 — 18.00 — Чапсар. 18.00 — Телемездээр.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — «Чечекте-ле, та-рзан Тывам!». Совет Тываның 40 чыл оюнга турускааткан агитбригадалар көрдүдөңи. Өвүр районуң «Чадаган» агитбригадалыг киржир. 18.50 — Документалдыг фильм. 19.10 — «Азияның төвү». 19.40 — Телемездээр. 19.50 — Чарал-дар болгаш рекламалар.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

20.00 — «Чыргалдыг уду-нар, чаштар!». 20.15 — Улу-стун аялгалары. 20.30 — «Ка-ды ажалдажылга». 21.00 — «Уе». 21.35 — «Уураан» деп үш сериялыг испан кинонуң согуш сериясы. 22.45—01.00 — Хоккей талазы-биле СССР чемпио-нада. «Торпелло» (Горь-кий) — «Спартак».

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртениг гимнастика. 8.15 — «Күсү аялгалар». До-кументалдыг телефильм. 8.35 — География. 7-ти класс. СССР-иниң далайлары. 9.05 — Немец дыл. Өөредилгениң ийи дуа-гар чылы. 10.05 — ПТУ-нун сур-гуударыңа. Төгү. Култура революциясы. 10.35 — Нинти биология. 9-ку класс. Ч. Дар-виниң үзөл-бодалдарының хе-

мирлеттинги. 11.05 — Силер-ге ада-иелер. 11.35 — Нинти биология. 9-ку класс. Ч. Дар-виниң үзөл-бодалдарының хе-мирлеттинги. 12.10 — Н. Го-го. «Тарас Бульба». 6-ти класс. 12.40 — Обществове-дств. 10-ту класс. «СЭКП — ажилчын айгыңи, бүтү согуш чоңуң партизаны». 12.10 — Немец дыл. 13.40 — «Билер бол-гаш кылып биле». 14.25 — А. Н. Островский. «Боргулар болгаш хоолар». 15.20 — Телемездээр. 15.25—18.00 — Чапсар. 18.00 — Телемездээр.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — Тыва АССР-иниң Телевидение болгаш радио дамчыдыга талазы-биле күрү-не комитетиниң симфония оркестриниң концерти. 18.50 — Тыва дыл кырынга делегей байдалың дугайында тайылбыр. 19.15 — Кино-журнал. 19.15 — «Азияның төвү». 19.45 — Телемездээр. 19.55 — Чаралдар болгаш рекламалар.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртениг гимнастика. 8.15 — Документалдыг теле-фильм. 8.35 — Төгү. 4-ку класс. Москва—орус күрүне-нин найысылды. 10.05 — ПТУ-нун сургуударыңа. Нинти биоло-гия. Хевирлер болгаш полу-ляциялар. 10.35—Н. А. Кры-ловтун баскылары. 5-ки класс. 12.05 — Ботаника. 6-ти класс. Бобы культулары. 12.25 — Аңгал дыл. 12.35 — И. А. Бу-нин. Амыралыңдан болгаш чогаалчык ажилыңдан олу-ругтар. 13.55—18.00 — Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

18.00 — «Башкы». Башкылар хунуңе турускааткан тыва дыл кырынга дамчылаа. 18.30 — Телемездээр. 18.40 — «Бистиң аалчыларының». Моол Арат Республиканың Уланго-то хөгжүм-шин театрының кол балетмейстери Лхасуең-биле ужуражышкыны. 19.10 — Ки-ножурнал. 19.20 — «Азияның төвү». 19.50 — Чаралдар бол-гаш рекламалар.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Марш-та анык динчилер. Пно-нержи телескоп. 9.25 — «Бу-дурларда оруктар». Доку-менталдыг телефильм. 10.20 — Бистиң-биле кады, бис ишкеш кылдыр, бистен дээр кыл. 11.20—15.15 — Чапсар. 15.15 — Уран чүлү коллективте-риниң концерти. 15.45 — Совет Эвелединиң Маадыры В. Мо-лодцов дугайында дамчыла-га. 16.15 — Чалыралың чо-гаалыңа. 16.45 — «Ерван-ның хараачылыгы» деп эрте-нептердег фильминиң баштай-гы үндүргөңи. 17.00 — Шы-дыраа шолкозы. 17.30 — Анык-тар адрестери. 18.30—18.45 — Чапсар. 18.45 — Бөгүн деле-гей. 19.00 — Мультифиль-мер. 19.20 — Октябрь 1-де кышкы уежө шидир. 19.30 — Кубоктуг командаларының кубогу дээр футбол маргылаа-лары. «Шахтер» (Донец). «Б-1901» (Дания). Футбол та-лазы-биле Европа чемпио-нарының кубогу. «Граксхопс» (Швейцария). «Динамо» (Минск). 21.00 — «Уе». 21.35 — УЕФА кубогу дээр футбол маргылаа-лары. «Хи» (Фин-ляндия). «Спартак». Фин-ляндияда дамчылаа. «Ла-валь» (Франция). «Динамо» (Киев). Францида дамчы-лаа. 22.45—23.05 — Бөгүн делегей.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртениг гимнастика. 8.15 — «Дилэшкин». Доку-менталдыг телефильм. 8.35 — Астрономия. 10.00 класс. Сыл-дыг дээр. 9.05 — Француз дыл. Өөредилгениң ийи ду-гар чылы. 9.35 — Астроно-мия. 10-ту класс. Сылдыг дээр. 10.05 — ПТУ-нун оор-еникчилериниң. Эстетиктиг ки-жизилде. Социалистг реал-изм. 10.35 — Совет күрүне-нин болгаш эрг-хоойдуңуң үн-дизинери. 8-ки класс. Соци-алистг инитиледе эрг-хоойду-болгаш мораль. 12.05 — Бота-ника. 5-ки класс. Үнүштүр-клекказы. 12.30 — Француз дыл. Өөредилгениң ийи ду-гар чылы. 13.00 — Ажыл-атгык чоруктуң шолкозы. Бирги дамчылаа. 13.30 — «Флот дугайында бижип ту-гар мен». Л. Соболевтиң чо-гаалдарының арынарында. 14.00—18.00 — Чапсар. 18.00 — Телемездээр.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — «Азияның төвү». 18.50 — Телемездээр. 19.00 — «Чурук болгаш амыг уе». Тываның хөгжүм-шин театры-нын «48-ки сезонуң ажи-дышкыны».

МОСКВАДАН

20.00 — «Чыргалдыг уду-нар, чаштар!». 20.15 — Спор-тун гимнастика талазы-биле СССР-иниң аалчыларының Моол Арат Республиканың Уланго-то хөгжүм-шин театрының кол балетмейстери Лхасуең-биле ужуражышкыны. 19.10 — Ки-ножурнал. 19.20 — «Азияның төвү». 19.45 — Чаралдар бол-гаш рекламалар.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.15 — Доку-менталдыг телефильм. 8.35 — Бой-дус эртем. 4-ку класс. Хүн болгаш хун системасы. 9.55 — «Аргентинада». Эрте-неп-тердег фильм. 9.05 — Испан дыл. 9.35 — Бойдус эртем. 4-ку класс. Хүн болгаш хун системасы. 9.55 — Драма-тиг болгаш театр. Салым-чол-дар болгаш роолдар. 11.05 — Аалдар шолкозы. 11.30 — Би-лир болгаш кылып биле. По-мары суураал уругтар. 12.05 — Физика. 10-ту класс. Электри энергиянын бүдүрер болгаш ону дамчылар. 12.35 — Испан дыл. 13.05 — 18.00 — Чапсар. 18.00 — Телемездээр.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — «Чечекте-ле, та-рзан Тывам!». Совет Тываның 40 чыл оюнга турускааткан агитбригадалар көрдүдөңи. Өвүр районуң «Чадаган» агитбригадалыг киржир. 18.50 — Документалдыг фильм. 19.10 — «Азияның төвү». 19.40 — Телемездээр. 19.50 — Чарал-дар болгаш рекламалар.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

20.00 — «Чыргалдыг уду-нар, чаштар!». 20.15 — Улу-стун аялгалары. 20.30 — «Ка-ды ажалдажылга». 21.00 — «Уе». 21.35 — «Уураан» деп үш сериялыг испан кинонуң согуш сериясы. 22.45—01.00 — Хоккей талазы-биле СССР чемпио-нада. «Торпелло» (Горь-кий) — «Спартак».

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртениг гимнастика. 8.15 — «Күсү аялгалар». До-кументалдыг телефильм. 8.35 — География. 7-ти класс. СССР-иниң далайлары. 9.05 — Немец дыл. Өөредилгениң ийи дуа-гар чылы. 10.05 — ПТУ-нун сур-гуударыңа. Төгү. Култура революциясы. 10.35 — Нинти биология. 9-ку класс. Ч. Дар-виниң үзөл-бодалдарының хе-

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртениг гимнастика. 8.15 — «Күсү аялгалар». До-кументалдыг телефильм. 8.35 — География. 7-ти класс. СССР-иниң далайлары. 9.05 — Немец дыл. Өөредилгениң ийи дуа-гар чылы. 10.05 — ПТУ-нун сур-гуударыңа. Төгү. Култура революциясы. 10.35 — Нинти биология. 9-ку класс. Ч. Дар-виниң үзөл-бодалдарының хе-

мирлеттинги. 11.05 — Силер-ге ада-иелер. 11.35 — Нинти биология. 9-ку класс. Ч. Дар-виниң үзөл-бодалдарының хе-мирлеттинги. 12.10 — Н. Го-го. «Тарас Бульба». 6-ти класс. 12.40 — Обществове-дств. 10-ту класс. «СЭКП — ажилчын айгыңи, бүтү согуш чоңуң партизаны». 12.10 — Немец дыл. 13.40 — «Билер бол-гаш кылып биле». 14.25 — А. Н. Островский. «Боргулар болгаш хоолар». 15.20 — Телемездээр. 15.25—18.00 — Чапсар. 18.00 — Телемездээр.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — Тыва АССР-иниң Телевидение болгаш радио дамчыдыга талазы-биле күрү-не комитетиниң симфония оркестриниң концерти. 18.50 — Тыва дыл кырынга делегей байдалың дугайында тайылбыр. 19.15 — Кино-журнал. 19.15 — «Азияның төвү». 19.45 — Телемездээр. 19.55 — Чаралдар болгаш рекламалар.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртениг гимнастика. 8.15 — Документалдыг теле-фильм. 8.35 — Төгү. 4-ку класс. Москва—орус күрүне-нин найысылды. 10.05 — ПТУ-нун сургуударыңа. Нинти биоло-гия. Хевирлер болгаш полу-ляциялар. 10.35—Н. А. Кры-ловтун баскылары. 5-ки класс. 12.05 — Ботаника. 6-ти класс. Бобы культулары. 12.25 — Аңгал дыл. 12.35 — И. А. Бу-нин. Амыралыңдан болгаш чогаалчык ажилыңдан олу-ругтар. 13.55—18.00 — Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

18.00 — «Башкы». Башкылар хунуңе турускааткан тыва дыл кырынга дамчылаа. 18.30 — Телемездээр. 18.40 — «Бистиң аалчыларының». Моол Арат Республиканың Уланго-то хөгжүм-шин театрының кол балетмейстери Лхасуең-биле ужуражышкыны. 19.10 — Ки-ножурнал. 19.20 — «Азияның төвү». 19.50 — Чаралдар бол-гаш рекламалар.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Марш-та анык динчилер. Пно-нержи телескоп. 9.25 — «Бу-дурларда оруктар». Доку-менталдыг телефильм. 10.20 — Бистиң-биле кады, бис ишкеш кылдыр, бистен дээр кыл. 11.20—15.15 — Чапсар. 15.15 — Уран чүлү коллективте-риниң концерти. 15.45 — Совет Эвелединиң Маадыры В. Мо-лодцов дугайында дамчыла-га. 16.15 — Чалыралың чо-гаалыңа. 16.45 — «Ерван-ның хараачылыгы» деп эрте-нептердег фильминиң баштай-гы үндүргөңи. 17.00 — Шы-дыраа шолкозы. 17.30 — Анык-тар адрестери. 18.30—18.45 — Чапсар. 18.45 — Бөгүн деле-гей. 19.00 — Мультифиль-мер. 19.20 — Октябрь 1-де кышкы уежө шидир. 19.30 — Кубоктуг командаларының кубогу дээр футбол маргылаа-лары. «Шахтер» (Донец). «Б-1901» (Дания). Футбол та-лазы-биле Европа чемпио-нарының кубогу. «Граксхопс» (Швейцария). «Динамо» (Минск). 21.00 — «Уе». 21.35 — УЕФА кубогу дээр футбол маргылаа-лары. «Хи» (Фин-ляндия). «Спартак». Фин-ляндияда дамчылаа. «Ла-валь» (Франция). «Динамо» (Киев). Францида дамчы-лаа. 22.45—23.05 — Бөгүн делегей.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртениг гимнастика. 8.15 — «Дилэшкин». Доку-менталдыг телефильм. 8.35 — Астрономия. 10.00 класс. Сыл-дыг дээр. 9.05 — Француз дыл. Өөредилгениң ийи ду-гар чылы. 9.35 — Астроно-мия. 10-ту класс. Сылдыг дээр. 10.05 — ПТУ-нун оор-еникчилериниң. Эстетиктиг ки-жизилде. Социалистг реал-изм. 10.35 — Совет күрүне-нин